

Muş Alparslan Üniversitesi

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

A. Etik Kurul Başvurularında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Muş Alparslan Üniversitesi, Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu (MAUN-BAYEK) olarak, etik kurulu karar sürecinin doğru yönetilmesi ve sürecin uzamaması adına başvuru sahiplerinin uyması gereken kurallar ve gerekli bazı işlemler aşağıda sıralanmıştır. Üniversite öğretim elemanları, öğrenciler ve MAUN-BAYEK yönergesine uygun olarak dışarıdan yapılacak diğer başvurularda Etik Kurul başvurularının verilen bilgilendirmeler ışığında hazırlanarak kurulumuza gönderilmesi uygun olacaktır.

Değerli araştırmacılar! MAUN-BAYEK üyeleri olarak, kurulumuza yapılan etik inceleme başvurularında sıkça karşılaştığımız ve etik onayında gecikme yaşanan bazı hususları burada ele almak istiyoruz.

Hangi Araştırmalar MAUN-BAYEK sorumluluk alanına girmektedir: MAUN-BAYEK yönergesine göre, MAUN öğretim elemanı ve öğrencilerinin kendi üniversitelerine veya başka kurum ve kuruluşlara bilimsel çalışma amaçlı başvurularında gerekli incelemeyi yapıp sonuçları başvuru yaptıkları birim üzerinden ilgili araştırmacıya tebliğ etmektir (MAUN-BAYEK Yön. Mad.6-c). Ayrıca Muş il sınırları içinde Muş'a özel olarak yapılacak araştırmaların etik başvurularını "*klirik etik*" izni haricinde bu kapsamda gerekli ve yeterli şartlar dahilinde incelemekteyiz.

- ❖ ***Etik kurul için başvuru formu:*** Bu form kurul üyeleri tarafından sizden gelen talepler doğrultusunda güncellenmekte ve güncellenen başvuru formu birimlere bildirilmekte ve MAUN-BAYEK sayfasında son güncel hali ilan edilmektedir. Kullandığınız formun en son güncellenen form olmasına dikkat ediniz.
- ❖ ***Sorumlu ve Yardımcı Araştırmacılar:*** Sorumlu ve yrd. araştırmacıların akademik özgeçmiş bilgileri formda istenen şekilde eksiksiz doldurulmalı, her bir araştırmacının mutlaka imzası bulunmalıdır.
- ❖ ***Yapılacak Çalışmanın Protokolü:*** Bu kısımda araştırmacıların dikkat etmeleri gereken en önemli husus yapacakları çalışmayı formda istenen bilgiler doğrultusunda eksiksiz olarak **net** ve **öz** bir şekilde, BAYEK üyelerinin takdirine sunmaları gerekmektedir. Özellikle araştırma zamanının kurula başvuru tarihinden önce **olmamasına** ve belirli bir zaman aralığında verilmesine, literatür bilgileri içinde bilimsel çalışmalara yapılan atıfların kaynaklar kısmında doğru bir biçimde verilmesine azami dikkat edilmelidir.

- ❖ **Onam Formları ve Açık Rıza:** Araştırmacıların yapacakları çalışmalarda yapacakları anketler, ölçekler, soru formları vb. araştırmalar için gerekli taahhütlerin, onayların, (aydınlatılmış onam, veli onam formları vb.) ve kamu, kurum ve kuruluşların izinleri de dahil olmak üzere alınması gerekmektedir. Ayrıca araştırmaya katılacakların açık rızalarının (*Bkz. S.S.S-Soru 15*) bu kapsamda alınması gerekmektedir.

B. Etik Kurul İzni ile İlgili Sıkça Sorulan Sorular

Soru 1. Hangi araştırma türleri Etik Kurulu tarafından değerlendirilmelidir?

Cevap 1. İnsanlar üzerine yapılan tüm araştırmalar ve bir kısım insan araştırmalarını içeren tüm diğer faaliyetler, herhangi bir destekleyici olup olmadığına bakılmaksızın ilgili etik kurul tarafından değerlendirilmeli ve veri toplanmaya başlanılmadan önce etik kurul tarafından onaylanmış olmalıdır. İnsan katılımlarını içeren tüm araştırmalar (görüşmeler, anketler ve soru formları da dâhil olmak üzere) ilgili etik kurul tarafından değerlendirilmeli ve veri toplanmaya başlanılmadan önce onaylanmış olmalıdır.

Soru 2. Öğrencilerin akademik araştırmaları ve/veya projeleri için etik kurul izni gerekmekte midir?

Cevap 2. Evet gerekmektedir. Bir öğretim elemanı danışmanlığında yürütülen öğrenci araştırmaları ve/veya projeleri için de bu kurallar geçerlidir. Bununla birlikte, etik kurul onayının alınması, araştırmacının yürütülmesi, gözetimi ve yönetimi ile ilgili tüm işlemler danışman öğretim elemanı sorumluluğundadır.

Soru 3. Geçmiş yıllarda tamamlanmış çalışma ve tezden üretilen yayınlar için geriye dönük Etik Kurul izni alınmalı mıdır?

Cevap 3. Hayır. 2020 yılı öncesi araştırma verileri kullanılmış, yüksek lisans/doktora çalışmalarından üretilmiş (makalede belirtilmelidir), bir önceki yıl dergiye yayın başvurusunda bulunulmuş, kabul edilmiş ama henüz yayımlanmamış makaleler için geriye dönük etik kurul izni gerekmemektedir.

Soru 4. Etik kurul başvurusunu ne zaman yapmalıyım?

Cevap 4. Tüm insan üzerine yapılan araştırma ve projelerin, ilgili çalışmaya başlamadan/veri toplanmadan önce değerlendirilmesi ve onay alınması gerekmektedir.

Soru 5. Etik Kurullar bir araştırmaya/ projeye geriye dönük izin verebilir mi?

Cevap 5. Hayır. Etik kurul izni geriye dönük verilemez. İlk değerlendirme ve izin çalışma başlamadan önce tamamlanmış olmalıdır.

Soru 6. Araştırma soruları tarafımdan oluşturulması halinde nasıl isimlendirmeliyim?

Cevap 6. Ölçme Araçları adları ve kaynakçalar kısmında, araştırmada kullanılacak ölçme aracı “ölçek” niteliği taşıyor ve bilimsel açıdan da geçerli ve güvenilir ise “ölçek” olarak yazılıp kaynakçası tam olarak verilmelidir. Eğer ölçme araçları araştırmacılar tarafından oluşturulmuş ve/veya bilimsel olarak ölçek niteliği kazanmamış ise bu tip ölçme araçları “ölçek” değil türüne göre “anket”, “form” vb. adlarla isimlendirilmeli, araştırmacı tarafından oluşturulduğu belirtilmelidir.

Soru 7. Benim araştırmam/ projem bir başka ülkede gerçekleştirilecek. Yine de etik kurul değerlendirmesine ve iznine ihtiyacım var mı?

Cevap 7. Evet. Eğer MAUN öğretim elemanı, çalışanı ya da öğrencisi iseniz ve çalışmanın yürütücüsü olarak görev alıyorsanız, çalışmanın nerede yapılacağına bakılmaksızın, araştırmanızın ilgili etik kurulumuz tarafından onaylanması gerekmektedir.

Soru 8. Başvurumun değerlendirmesi ne kadar zaman alacak?

Cevap 8. Başvurunuzda herhangi bir evrak ve içerik eksikliği yok ise EBYS ile başvurunuz Kurulumuza iletilir. Kurulumuz her ayın son haftası toplanır ve her ayın 22 sine kadar kurula ulaşmış olan başvuruları ele alır. 22 sinden sonra ulaşan başvurular bir sonraki ayın toplantı gündeminde değerlendirilir. Toplantı akabinde uygun bulunmayan başvuruların gerekçeleri kişilere en kısa sürede tebliğ edilir. Onay belgelerinin ve tebliğ yazılarının hazırlanma ve imza süreciyle birlikte 15 günlük bir süre sonunda onay belgeleri kişilere ulaşır. Bu süre gündem yoğunluğuna göre uzayıp kısalabilir. Öğrencilere sonuç bildirimleri Enstitü Müdürlüğü aracılığıyla ulaşır.

Soru 9. Başvurumun değerlendirmesini nasıl hızlandırabilirim?

Cevap 9. Eğer başvuru belgelerinizi eksiksiz ve zamanında her ayın 22 sine kadar kurula ulaşmış olacak şekilde (ilgili tarihten en az iki gün öncesinde) bağlı bulunduğunuz birime yukarıda bahsettiğimiz kriterlere uygun olarak teslim ederseniz, başvurunuz öngörülen sürede değerlendirilir. Her ayın 22 sinden sonra kurula ulaşan başvurular bir sonraki ayın toplantı gündemine alınır. Başvurunun Enstitü Müdürlüğü veya Dekanlığa iletilmesi kurum içi işleymen dolay kurula ulaştığı anlamına gelmez. Başvuruların Etik Kurul Başkanlığına sevki durumunu öğrenciler Enstitü Müdürlüğü, akademisyenler Fakülte Sekreterliklerinden takip etmelidir.

Soru 10. COVID-19 Konusuyla ilgili araştırma yapacağım Etik Kurul izni öncesi yapmam gereken bir şey var mı?

Cevap 10. Evet. Covid-19 pandemisiyle ilgili yapılacak olan her türlü bilimsel araştırmalar öncesinde Sağlık Bakanlığının konuyla ilgili kurmuş olduğu komisyondan online başvuru ile izin alınmalıdır. Başvuru Formu ve Cevabi Onay yazısı Etik Kurul Başvuruları ekinde sunulmalıdır. Başvuru Bakanlık tarafından 5 iş günü içinde sonuçlanmaktadır.

Soru 11. MEB Kurumlarında görevli öğretmen/müdür veya öğrencilerine online veya kendi imkanlarımla ulaşarak anket uygulaması yapacağım, yine de MEB 'ten izin almam gerekir mi?

Cevap 11. Evet. Milli Eğitim Bakanlığının 2020/02 Sayılı Genelgesi kapsamında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı her tür ve derecedeki okul ve kurumlarda yapılmak istenen bilimsel çalışmalar Bakanlığın Bilimsel Araştırma Uygulama İznine ilişkin 2020/02 sayılı Genelgesi doğrultusunda hazırlanacaktır. Araştırmacıların yapacakları ulusal ve uluslararası araştırma uygulamaları ve veri toplama faaliyetlerinin izin taleplerinde İlgili kurumlara yapılacak olan başvuru Lisansüstü Öğrencileri için Anabilim Dalı Başkanlığı kanalıyla Enstitü üzerinden yapılır. Öğrencinin çalışma izni için ilk olarak <https://ayse.meb.gov.tr> sitesi üzerinden ön başvuru yapması ve genelgede yer alan "Araştırma İzni Başvuru Taahhütnamesi"ni doldurması, Taahhütname, Tez önerisi, ölçek/anketler ekiyle Enstitü Müdürlüğüne dilekçe ile başvurusu gerekmektedir. Akademisyenlerin bireysel olarak <https://ayse.meb.gov.tr> üzerinden başvuru yapması gerektiği belirtilmektedir. Aksi davranışlarda Araştırmacı/lar hakkında Bakanlıkça adli ve idari soruşturma açılacağı ilgili genelgede bildirilmektedir.

Bakınız Genelge Linki: <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/2034.pdf>

Soru 12. MAUN öğrencilerinin insan araştırmalarında gönüllü katılımcı olarak yer alması hususunda dikkat edilmesi gereken noktalar nelerdir?

Cevap 12.

- Lisans öğrencilerinin sadece danışman hocaları eşliğinde ve sorumluluğunda veya minimal risk içeren araştırmalarda gönüllü katılımcı olmalarına izin verilebilir.
- Öğrenci; çalışmanın amacı, gerekçesi, veri toplama süreci ve araştırmacının ilgi alanı konusunda bilgilendirilmiş olmalıdır.
- Öğrencinin araştırmaya gönüllü katılımı için yapılacak davet zorlayıcı olmayan bir şekilde tasarlanmalıdır. Öğrenci herhangi bir ceza almaksızın, ya da herhangi bir fayda kaybetmeksizin herhangi bir zamanda çalışmadan çekilebilir ya da çalışmaya katılmayı reddedebilir olmalıdır.
- Araştırmacılar, katılımcı toplamak ve/veya çalışmayı yapmak için öğrencinin rutin ders saatlerini kullanmıyor olmalıdırlar.

Soru 13. Anket uygulayacağım katılımcılar 18 yaş altı ise herhangi bir izne ihtiyacım var mıdır?

Cevap 13. Evet. 18 yaşından küçük katılımcıların araştırmalarda gönüllü katılımcı olarak yer

alabilmesi için ailesinin ya da yasal temsilcisinin imzalı izninin alınması gereklidir.

Soru 14. Yapacağım araştırmanın klinik etik kurulu izni gerektirip gerektirmediğini nasıl anlayacağım?

Cevap 14. Klinik Araştırmalarda Karar Aşaması şu şekilde belirlenir:

- Çalışma insan gönüllülerin katılımını içeriyor mu?
- Gönüllüler prospektif olarak bir müdahale koluna atanıyor mu?
- Bir kontrol grubu var mı?
- Çalışma, müdahalenin gönüllüler üzerindeki etkisini inceleme amaçlı olarak mı planlanıyor?
- İncelenen etkinin sağlıkla ilişkili bir biyomedikal ya da davranışsal çıktısı var mı?

Cevaplarımız **evet** ise **Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nca** incelenmelidir.

Cevaplarımız **hayır** ise Klinik Araştırma değildir.

Ayrıca Tubitak tarafından hazırlanan 2020 tarihli etik onay belgesi bilgi notunu aşağıdaki linkten inceleyebilirsiniz.

(https://tubitak.gov.tr/sites/default/files/20689/ekbn_2020.pdf)

Üniversitemizde Klinik araştırma etik onayı verilmemektedir. Bu tür içeriği olan araştırmaların Klinik Etik Kurulu olan Üniversitelere veya Kurumlara yapılmasını önemle rica ediyoruz. (Bkz. Klinik Etik kurul Listeleri : <https://www.titck.gov.tr/dinamikmodul/84>)

Soru 15. Açık rıza ne anlama gelmektedir.

Cevap 15. Açık rıza , belirli bir konuya ilişkin, bilgilendirilmeye dayanan özgür irade açıklamasıdır.

- ❖ **Belirli bir konuya ilişkin olması:** Veri işlemek üzere verilen rızanın geçerli olması için rızanın belirli bir konuya ilişkin ve o konu ile sınırlı olması gerekir. Buna göre genel bir irade açıklaması ile “kişisel verilerimin işlenmesini kabul ediyorum” şeklinde açık uçlu ve belirsiz bir rıza tek başına Kanun bağlamında açık rıza olarak kabul edilemez . Diğer bir ifade ile battaniye rızalar hukuken geçersizdir.
- ❖ **Rızanın bilgilendirmeye dayanması:** Açık rıza bir irade beyanı olup , kişinin özgür bir şekilde rıza gösterebilmesi için neye rıza gösterdiğini bilmesi gerekir . Bu kapsamda , kişiye yapılacak bilgilendirme , mutlaka verinin işlenmesinden önce yapılmalı ve veri işleme ile ilgili bütün konularda açık ve anlaşılır bir biçimde gerçekleştirilmelidir.

Bilgilendirme yapılırken elde edilecek kişisel verilerin hangi amaçlarla kullanılacağı açıkça belirtilmeli, kişinin anlamayacağı terimler ya da yazılı bilgilendirme yapıldığında okumakta güçlük çekeceği oranda küçük puntolar kullanılmamalıdır.

- ❖ **Özgür iradeyle açıklanması:** *Kişinin irade beyanı olan rıza, kişinin yaptığı davranışın bilincinde ve kendi kararı olması halinde geçerlilik kazanacaktır. Cebir, tehdit, hata ve hile gibi iradeyi sakatlayan hallerde kişinin özgür biçimde karar vermesi mümkün değildir. Örneğin, kişinin rıza göstermeme imkânının etkin bir biçimde sunulmadığı veya rıza göstermemenin kişi açısından muhtemel bir olumsuzluk doğuracağı durumlarda, alınan rızanın özgür iradeye dayandığı söylenemez.*
- ❖ **Özel nitelikli kişisel veriler:** *Öğrenilmesi halinde ilgili kişiler hakkında ayrımcılık yapılmasına veya mağduriyete neden olabilecek nitelikteki verilerdir. Bu nedenle, diğer kişisel verilere göre çok daha sıkı şekilde korunmaları gerekmektedir.*

Soru 16. Hangi tür çalışmalar için ne tür izin belgeleri gerekmektedir?

Cevap 16. Yapılacak çalışmanın türüne ve yerine göre farklı izinler gerekebilir. Bunun için Tubitak tarafından 2020 yılında yayınlanmış “YASAL/ÖZEL İZİN BELGESİ” başlıklı bilgi notunun linkini sizinle paylaşmak istiyoruz. Burada ayrıntılı bir biçimde gerekli açıklamaları bulabilirsiniz.

{ https://tubitak.gov.tr/sites/default/files/20689/yasal_ozel_izin_belgesi_bilgi_notu.pdf }

KAYNAKLAR

- (1) Açık Rıza Nedir? 100 Soruda Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, s. 26, KVKK Yayınları, Ankara.ISBN:978-975-19-6883-8.2018
<https://www.kvkk.gov.tr/SharedFolderServer/CMSFiles/7d5b0a2f-e0ea-41e0-bf0b-bc9e43dfb57a.pdf>; Erişim tarihi: 22.07.2019.
- (2) <https://www.izu.edu.tr/arastirma/etik-kurulu-basvurusu>
- (3) <https://www.anadolu.edu.tr/arastirma/etik-kurulu/bilim-etigi-kilavuzu>
- (4) <https://vprd.ku.edu.tr/etik-kurullar/>
- (5) <https://www.titck.gov.tr/faaliyetalanlari/ilac/klinik-arastirmalar>